

Ольга Юрценюк,

кандидат медичних наук, доцент кафедри нервових хвороб,
психіатрії та медичної психології імені С. М. Савенка
Буковинського державного медичного університету
пл. Театральна, 2, м. Чернівці, Україна,
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1450-1530>

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА»

Дисципліна «Медична та психологічна експертиза» створена з метою отримання більш поглиблених професійних знань і компетенцій у такій прикладній галузі клінічної психології як експертна діяльність. Серед завдань, що вирішуються клінічним психологом в охороні здоров'я, однією з основних є його участь в проведенні різних видів експертиз. Метою цієї статті є виділення особливостей методології викладання нової навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза». Для досягнення мети було сформувано завдання: визначити актуальні питання зазначеної навчальної дисципліни, встановити та описати зміст компетентностей та очікуваних результатів. Важливими завданнями вивчення медичної та психологічної експертизи є: оволодіння студентами практичними вміннями і навичками, що застосовуються у медико-психологічній експертизі; закріплення навичок практичного втілення вмінь по підготовці матеріалів, необхідних для обґрунтування опису закінчення медико-психологічних експертиз; вміння оформляти висновок експерта, дотримуючись правил послідовності оформлення. Встановлено, що предмет «Медична та психологічна експертиза» закладає основи вивчення студентами психіатрії, наркології та інших клінічних дисциплін, та передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами; забезпечує формування умінь застосовувати знання з медичної та психологічної експертизи в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності; закладає основи пізнання лікарем психології хворої людини, профілактики порушення психічних функцій в процесі життєдіяльності та при різних захворюваннях, проведення медичної та психологічної експертизи хворих. На основі теоретичного аналізу та практичних напрацювань нам вдалося узагальнити та систематизувати підходи до вивчення проблеми викладання навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза». Встановлено, що на сучасному етапі освітнього процесу викладання навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза» є новою, важливою і складною задачею, яку необхідно комплексно вирішувати та удосконалювати, використовуючи різні методи навчання.

Ключові слова: медицина, психологія, експертиза, студенти, компетентності, патопсихологія.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми

Сучасній психологічній науці притаманна надзвичайно висока диференціація. Сформувались цілі галузі психологічної науки – педагогічна, соціальна, клінічна психологія, геронтопсихологія, інженерна психологія і цілий ряд інших. Кожній такій галузі властивий свій окремий предмет, вироблені спеціальні методи дослідження. Водночас теоретичною та методологічною базою для всіх галузей психологічної науки є загальна психологія, розроблений нею категоріальний і понятійний апарат, загальні методи психологічного дослідження. Ця теза справедлива і щодо теорії психологічної експертизи (Марчак, 2005).

За останні роки зростає значення психологічної експертизи як засобу випереджаючої оцінки індивідуальних особливостей особистості в швидко розвиваючому інформаційному просторі (Вігенко, 2011).

Дисципліна «Медична та психологічна експертиза» створюється з метою отримання більш поглиблених професійних знань і компетенцій у такій прикладній галузі клінічної психології як експертна діяльність. Серед завдань, що вирішуються клінічним психологом в охороні здоров'я, однією з основних є його участь в проведенні різних видів експертиз. У цій роботі клінічний психолог є одним із суб'єктів спільної діяльності з фахівцями інших профілів (Макси-

менко, 2008).

Мета статті – виділення особливостей методології викладання нової навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза». Оскільки медична та психологічна експертизи формують різні компетенції, необхідно створити комплексну вищезазначену дисципліну, яка буде органічно поєднувати обидва види експертиз для студентів спеціальності «Медична психологія», «Медична та психологічна реабілітація».

Для досягнення мети було сформувано наступні **завдання**: визначити актуальні питання зазначеної навчальної дисципліни, встановити та описати зміст компетентностей та очікуваних результатів при вивченні дисципліни «Медична та психологічна експертиза».

Методи дослідження

В ході дослідження використовувалися наступні методи: – загальнонаукові: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення; методи індукції та дедукції для встановлення причинно-наслідкових зв'язків; – конкретно-наукові: порівняльний, ретроспективний, контентаналіз для об'єктивного вивчення джерел інформації з подальшою інтерпретацією результатів у висновки.

Медична та психологічна експертиза використовують різний інструментарій, а саме, медична – клініко-лабораторно-інструментальні методи дослідження, психологічна – психодіагностичний інструментарій.

У зв'язку з цим, такі дисципліни як психодіагностика, патопсихологія, психосоматика є підґрунтям для проведення медичної та психологічної експертизи.

Результати та обговорення

Предметом медичної та психологічної експертизи є вивчення особливостей психіки хворого засобами медичної та психологічної експертизи, ознайомлення студентів з технологією її підготовки та проведення, що забезпечить високий рівень лікувально-профілактичної медико-психологічної допомоги при роботі з різними групами населення, а також важливим моментом є розвиток здатності у студентів творчого підходу до процесу діяльності.

Навчальна дисципліна «Медична та психологічна експертиза» базується на вивченні студентами основ загальної психології, соціології, анатомії людини та фізіології людини, патоморфології та патофізіології, деонтології в медицині, психології спілкування та інтегрується з цими дисциплінами, та закладає основи вивчення студентами психіатрії, наркології, внутрішніх хвороб, педіатрії та інших клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію з ними.

Відповідно до міжнародної класифікації хвороб 10 перегляду студенти, майбутні лікарі психологи повинні засвоїти:

- порушення всіх психічних процесів при ментальних та психосоматичних захворюваннях;
- психодіагностичні критерії експертизи;
- психодіагностичний інструментарій експертизи та варіанти очікуваних результатів діагностики при зазначених патопсихологічних, нейропсихологічних та психосоматичних порушеннях;
- реабілітаційні заходи.

Метою викладання навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза» є ознайомлення студентів з основними питаннями медичної та психологічної експертизи. Ознайомлення студентів з технологією підготовки та проведення експертизи, що сприятиме підготовці фахівця, здатного забезпечити високий рівень лікувально-профілактичної медико-психологічної допомоги при роботі з різними групами населення, а також важливим є розвиток здатності у студентів творчого підходу до процесу діяльності.

Вивчення медичної та психологічної експертизи спрямоване на вивчення психологічних особливостей людей, які страждають різними захворюваннями, засвоєнні найбільш сучасних досягнень вітчизняної та зарубіжної медичної психології в питаннях психодіагностики, психологічної підтримки лікувального процесу в організації медико-психологічної допомоги, диференціації психологічних феноменів і психопатологічних симптомів і синдромів, психології взаємовідношень пацієнта і медичного працівника.

Зі свого боку, навчальна дисципліна «Медична та психологічна експертиза» закладає основи вивчення студентами психодіагностики, патопсихології, психосоматики, психотерапії, а також ряду клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію з цими дисциплінами по «вертикалі» та формування умінь застосовувати їх на практиці.

Виходячи з робочої програми, основними завданнями вивчення медичної та психологічної експертизи є:

- Ознайомлення з теоретичними, методичними основами медичної та психологічної експертизи у медико-психологічній практиці, психодіагностиці, психопрофілактиці, психологічному консультуванні та психотерапії;
- Оволодіння студентами практичними вміннями і навичками, що застосовуються у медико-психологічній експертизі;
- Вироблення навичок практичного втілення умінь по підготовці матеріалів, необхідних для обґрунтування опису заключення медико-психологічних експертиз.
- Навчити оформляти висновок експерта, дотримуючись правил послідовності оформлення;
- Ознайомлення з основними проблемами, що потребують психологічної експертизи: екстремальна ситуація, перспективи розвитку району, міста, відбір у спеціальні заклади, судова практика тощо.
- Оволодіння студентами основними поняттями та методологічними принципами експертного аналізу. Знання про осіб та установи, які можуть залучатися до експертизи.
- Вироблення навичок практичного втілення умінь, що застосовуються у медико-психологічній експертизі;
- Оволодіння базовими поняттями медичної та психологічної експертизи;
- Розвиток навичок науково-дослідницької роботи студентів, наполегливості та активності в оволодінні основами майбутньої професії.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна «Медична та психологічна експертиза» (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті). Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти України другий магістерський рівень вищої освіти дисципліна «Медична та психологічна експертиза» забезпечує набуття студентами наступних компетентностей: *інтегральної*: здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог. Зокрема, *загальних*: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; навички міжособистісної взаємодії; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; прийняття та фахова робота з культурально-ментальним розмаїттям; здатність діяти на основі етичних міркувань (мо-

тивів); здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; постійна включеність у процес прийняття фахового рішення; розвиток фахової інтуїції та передбачення, прогнозування; особистісна прихильність до фаху, мотивація на досягнення у фаховій діяльності; саморегуляція та управління власним функціональним станом, високі можливості та психологічна та психічна відновлюваність; потреба в підтримці стійкої дієвої схильності та здатність до багаторівневої адекватної рефлексії.

Спеціальної (фахової, предметної), що включає: здатність до професійного мислення на підставі аналізу та синтезу феноменів, симптомів та синдромів різних видів патології та вад розвитку; здатність до узагальнення інформації щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, субклінічних хворобливих станів та захворювань; здатність встановити психологічний контакт з пацієнтом; збирання інформації про пацієнта, вибір оптимальних методів та проведення клінічної/психологічної діагностики пацієнта для встановлення клінічного/патофизиологічного (феноменологічного, регістр-синдром); оцінювання результатів функціональних методів діагностики, психометричних та психодіагностичних методик, лабораторних та інструментальних досліджень; здатність до опанування і практичного використання методів психологічного та психотерапевтичного впливу; діагностування невідкладних станів, надання невідкладної медичної допомоги; надання екстреної психологічної допомоги при психоемоційному стресі, життєвих кризах, суїцидальних намірах, розпізнавання випадків, що потребують невідкладної психологічної допомоги і вибір тактики надання допомоги, у тому числі невідкладної допомоги; здатність враховувати вікові та гендерні особливості пацієнта при обранні засобів та методів медичної та психологічної реабілітації; здатність використовувати інноваційні технології в процесі медичної та психологічної реабілітації; шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами визначати характер заходів медичної та психологічної реабілітації; здатність проводити експертну оцінку психологічного стану особистості (медико-соціальна, військово-лікарська, психолого-психіатрична, судова, медико-педагогічна експертиза); оцінювання впливу навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне); знання та використання на практиці деонтологічних норм роботи лікаря; знання правових підстав роботи лікаря в Україні; оформлення медичної документації.

Нами сформульовано наступні інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: знати та застосовувати отримані теоретичні знання та практичні навички з медичної і психологічної реабілітації; збирати інформацію про пацієнта; визначати попередній клінічний/психологічний/патофизиологічний діагноз, функціональний стан, проводити диференційну діагностику; проводити діагностику та експертизу шляхом оцінки феноменів, симптомів та синдромів, інте-

претації результатів функціональних методів діагностики, психодіагностичних методик, лабораторних та інструментальних досліджень з визначенням повного функціонального діагнозу; визначити необхідний режим праці та відпочинку, необхідну дієту при відновленні лікуванні захворювань та/або розладів; прогнозувати результати реабілітаційної допомоги за терміном і ступенем відновлення втрачених функцій організму пацієнта як на соматичному, так і на психічному рівні; спланувати та провести психоосвітню, просвітницьку та профілактичну роботу серед населення; використовувати тактику визначення та ведення контингенту осіб, що підлягають медичній та психологічній реабілітації; оцінювати вплив навколишнього середовища, соціального оточення та умов життя на стан здоров'я населення; фахово опрацювати державну, медичну, соціальну і психологічну інформацію; якісно вести медичну документацію згідно вимог чинного законодавства та стандартів; встановлювати ефективний терапевтичний альянс з пацієнтами; дотримуватись етико-деонтологічних принципів в професійній діяльності лікаря; вміння організувати індивідуальну фахову діяльність (тайм менеджмент, розподіл пріоритетів та ін.); здійснювати саморегуляцію та вести здоровий спосіб життя та підвищувати власну стресостійкість; обирати конструктивні та ефективні стратегії соціальної взаємодії; дотримуватись принципів безперервного навчання та постійно підвищувати власну професійну кваліфікацію в галузі медичної і психологічної реабілітації; виконувати стандартні процедури та методики, використовувати навички ефективної комунікації, встановлення і підтримання контакту; проводити психологічне консультування, психологічну корекцію; проводити психодіагностику особистості, сім'ї, колективу; оцінювати фактори ризику та визначати внутрішні резерви адаптації; давати рекомендації щодо створення і підтримання сприятливого соціально-психологічного клімату; розв'язувати міжособистісні, групові та міжгрупові конфлікти; надавати допомогу в розв'язанні внутрішньоособистісних конфліктів; пояснювати та аналізувати динаміку психологічних процесів, притаманних здоровій і хворій людині; здійснювати контроль за перебігом фізичного та психічного станів у пацієнтів; давати рекомендації щодо збереження фізичного та психічного здоров'я загалом і вирішення конкретних проблем особистості зокрема.

Опановуючи дисципліну, студент повинен навчитися: об'єктивно, на наукових засадах, визначати місце і роль медичної та психологічної експертизи серед інших клінічних дисциплін; трактувати умови створення здорового психологічного клімату у медичному середовищі; аналізувати психологічні особливості хворих з різними видами патології при медико-психологічній експертизі; володіти методами дослідження медичної та психологічної експертизи; оцінювати результати експериментально-психологічного дослідження окремих психічних процесів особистості хворого при медико-психологічній експертизі; заповнювати акти проведення медичної та психологічної

експертизи; проводити аналіз отриманих результатів патопсихологічного дослідження; формулювати висновки і оформляти протокол дослідження; проводити патопсихологічну експертизу (трудова, військова, судової, педагогічної діяльності); усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень; дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

Вивчаючи літературу ми дійшли висновку, що основними результатами навчання для нової дисципліни «Медична та психологічна експертиза» є:

1. Навички професійного мислення на підставі аналізу та синтезу феноменів, симптомів та синдромів та синдромів різних видів патології та вад розвитку.

2. Демонструвати здатність до узагальнення інформації щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, субклінічних хворобливих станів та захворювань.

3. Навички встановлювати психологічний контакт з пацієнтом.

4. Вміння збирати інформацію про пацієнта, вибір оптимальних методів та проведення клінічної/психологічної діагностики пацієнта для встановлення клінічного/патопсихологічного (феноменологічного, реєстр-синдром) та скринінг – субклінічного діагнозу та інтерпретація його результатів.

5. Навички оцінювання результатів функціональних методів діагностики, психометричних та психодіагностичних методик, лабораторних та інструментальних досліджень.

6. Демонструвати здатність проводити експертну оцінку психологічного стану особистості (медико-соціальна, військово-лікарська, психолого-психіатрична, судово, медико-педагогічна експертиза).

7. Демонструвати знання правових підстав роботи лікаря в Україні.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС. Навчальна дисципліна для ефективності та зручності викладання та засвоєння інформації складається з двох змістових модулів і включає сім тем.

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи медичної та психологічної експертизи має на меті конкретні цілі навчання: визначати предмет вивчення медичної та психологічної експертизи, основні її завдання; засвоїти теоретичні та методологічні проблеми медичної та психологічної експертизи.

Тема 1. Предмет і завдання медичної та психологічної експертизи. У зазначеній темі необхідно розглянути наступні запитання: предмет, об'єкт і основні завдання медичної та психологічної експертизи. Медико-психологічна експертиза як процес вивчення, аналізу, оцінки будь-яких питань, проблем, рішень, що потребують спеціальних знань про природу і психіку людини, для надання науково-обґрунтованого висновку. Завдання медичної та психологічної експертизи: підготовка матеріалів, необхідних для

обґрунтування прийняття рішень, узагальнена оцінка наслідків, які впливають або можуть впливати на людину (групу, населення району, регіону) та певну подію, розв'язання конфліктів тощо. Основні проблеми, що потребують медичної та психологічної експертизи: екстремальна ситуація, перспективи розвитку району, міста, регіону, відбір у спеціальні заклади, судово практика тощо. Основні поняття та методологічні принципи експертного аналізу. Особи та установи, які можуть залучатися до експертизи.

Тема 2. Галузі застосування медичної та психологічної експертизи розглядають наступні актуальні питання: місце медичної та психологічної експертизи в загальній класифікації експертних наук. Трудова експертиза (виявлення професійно важливих якостей, категоризація професій, питання визначення ступеня працездатності). Медико-педагогічна експертиза (визначення кваліфікації особливості мислення дитини, на підставі якої дитину направляють до допоміжної школи). Судова експертиза (проведення диференційно-діагностичного обстеження і надання відповідей на процесуально-правові запитання). Експертиза у соціальному управлінні (визначення характеру взаємодії соціального об'єкта та суб'єкта управління, надання варіантів розв'язання соціальних проблем), експертиза конфліктів в організації або між організаціями тощо.

Змістовий модуль 2. Технологія проведення медичної та психологічної експертизи має наступні конкретні цілі: діагностування та експертиза психологічних та патопсихологічних особливостей людей, які страждають різними захворюваннями; опанування методами і способами діагностики та експертизи психічних процесів; оволодіння навичками виявлення відхилень в психічній діяльності хворого; оволодіння методами діагностики та експертизи стану свідомості при соматичних і психічних захворюваннях; оволодіння методами діагностики та експертизи. Цей змістовий модуль охоплює наступні теми: тема 3 «Технологія проведення медичної та психологічної експертизи». У цій темі студенти вивчають основні етапи і завдання медичної та психологічної експертизи. Особливості підготовчого етапу: вивчення об'єкта експертизи, побудова гіпотези, забезпечення позитивної комунікації з респондентами, ознайомлення або розробка шкали оцінювання. Шкали оцінювань, їх види. Необхідні умови для проведення медичної та психологічної експертизи: запит на проведення експертизи, наявність об'єкта, процедурних правил, визначеної шкали оцінювання (Bosenko, 2019). Джерела і правила збирання фактичної інформації.

Тема 4. Технологія проведення медичної та психологічної експертизи. На цьому етапі навчання студенти опановують методики діагностування в контексті медичної та психологічної експертизи. Психодіагностичні методи: спостереження, опитування (інтерв'ю, анкетування), тести, експеримент тощо. Умови успішного проведення опитування та анкетування. Фактори ефективності використання тестів. Основні психологічні методики, які використовують

під час проведення трудової, медико-педагогічної, судової та інших експертиз. Особливості застосування експерименту в процесі експертизи. Групова дискусія. Ділові ігри.

Тема 5. Технологія проведення медичної та психологічної експертизи. У наведеній темі важливо звернути увагу студентів на необхідність аналізу, узагальнення, оцінки зазначеної експертизи. Вимоги до інтерпретації отриманих результатів. Вимоги до оформлення і подання матеріалів, отриманих у результаті експертизи. Етап психологічного прогнозування: розробка проєктів та рекомендацій. Систематизація матеріалів для експертного висновку. Факти, коментарі та пропозиції як форма надання результатів експертизи.

Тема 6. Технологія проведення медичної та психологічної експертизи. На цьому етапі навчання студенти опановують навички формулювання експертного висновку й оформлення документів з експертизи. Зміст звіту: коротке викладення проблеми і формулювання мети експертизи, склад колективу експертів, повний перелік джерел інформації, загальна характеристика джерел проблемної ситуації, експертні оцінки, експертні пропозиції. Вимоги до звіту: наукове обґрунтування (неупередженість оцінок, об'єктивність і достовірність результатів), чіткість і ясність формулювань і рекомендацій. Вимоги до оформлення документів, пов'язаних з проведенням медичної та психологічної експертизи (рішення, сертифікат, договір, календарний план тощо).

Тема 7. Особистісна і професійна готовність лікаря-психолога до проведення психологічної експертизи. У згаданій темі варто розглянути психологічні вимоги до лікаря експерта-психолога, а саме компетентність, креативність, ерудиція, принциповість, незалежність тощо. Основні ознаки професійної компетентності експерта (наявність необхідних знань державних вимог і нормативно-правових актів, згідно із якими проводиться експертиза, а також порядку і змісту роботи на різних етапах медичної та психологічної експертизи; уміння формувати матеріали психологічної експертизи, формулювати обґрунтовані висновки, розробляти підсумкові документи експертизи). Усвідомлення власної відповідальності як найважливіша особливість настанови експерта. Гуманістична спрямованість особистості лікаря експерта-психолога і психологічної експертизи. Функції лікаря експерта-психолога: інформування, оцінювання, генерування і висування нових ідей. Специфіка функцій експерта порівняно з функціями радника, розробника і адміністратора. Компетенція (права й обов'язки) лікаря психолога-експерта.

Для ефективного навчання та засвоєння інформації ми пропонуємо використовувати наступні методи навчання:

1. Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний (студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" виді).

2. Репродуктивний метод (репродукція - відтворення) – це застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписаннями, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, лабораторні, практичні роботи, програваний контроль, різні форми самоконтролю.

3. Метод проблемного викладу. Полягає в тому, що педагог до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів, показує спосіб рішення поставленого завдання. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки педагога.

4. Частково-пошуковий або евристичний метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань.

5. Дослідницький метод. Студентами проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження, виміри та виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес рішення завдання).

Ще одна класифікація методів побудована на основі виділення джерел передачі змісту:

Словесні: джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь, бесіда, інструктаж та ін.)

Практичні методи: студенти одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії (вправа, тренування, самоуправління).

Наочні методи: джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрування, показ).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції. У лекціях-дискусіях звичайно виступають два викладачі, що захищають принципово різні точки зору на проблему, або один викладач, що володіє артистичним дарунком переконання (у цьому випадку іноді використовуються маски, прийоми зміни голосу). Предметом дискусії можуть бути не тільки змістовні проблеми, але й моральні, а також міжособистісні відносини самих учасників групи. Результати таких дискусій (особливо коли створюються конкретні ситуації морального вибору) набагато сильніше модифікують поведінку людини, чим просте засвоєння деяких моральних норм на рівні знання.

Ділова гра, як метод активного навчання. Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра.

В основі активних методів лежать: діалогічне спілкування як між викладачем і студентами, так і між самими студентами; у процесі діалогу розвиваються комунікативні здатності; уміння вирішувати проблеми колективно; розвивається мова студентів (Wynter, 2019).

Класифікація методів активного навчання для студентів закладів вищої освіти включає імітаційні й неімітаційні методи активного навчання.

Імітаційні методи – форми проведення занять, у яких учбово-пізнавальна діяльність побудована на імітації професійної діяльності.

Неімітаційні методи – способи активізації пізнавальної діяльності на лекційних заняттях.

Імітаційні методи діляться на ігрові й неігрові.

Ігрові методи – проведення ділових ігор, ігрового проектування.

Неігрові методи – аналіз конкретних ситуацій, рішення ситуаційних завдань та інші.

Метод моделювання

Моделювання педагогічних ситуацій – це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємостосунки між учасниками діяльності складаються не спонтанно, а організовані спеціально під керівництвом викладача, тобто штучно.

Одним з інноваційних методів навчання у вищій школі є застосування навчальних комп'ютерних моделей. Комп'ютерне моделювання використовується як засіб розробки і перевірки, вимірювання, визначення принципів і закономірностей будови і функціонування соціальних процесів, систем та їх прогнозування, для розробки рекомендацій щодо управління різними соціальними явищами, процесами, системами.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і включає перевірку знань, вмінь та контроль опанування студентами практичних навичок, які передбачені методичними вказівками з відповідних тем, з використанням усного опитування (індивідуальне, фронтальне, групове), письмового контролю (вирішення клінічних задач, написання рефератів, доповідей); тестового контролю. Поточна навчальна діяльність студентів контролюється на практичних заняттях у відповідності з конкретними цілями та під час індивідуальної роботи викладача зі студентами.

Література

1. Вітенко І. С., Вітенко Т. І. Основи психології: Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. Вінниця, 2011. 230 с.

2. Максименко С. Д., Коваль І. А., Максименко К. С., Панучак М. В. Медична психологія. За ред. ак. С. Д. Максименка. Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 520 с.

Необхідно застосовувати види об'єктивного (стандартизованого) контролю теоретичної та практичної підготовки студентів. Рекомендується застосовувати такі засоби визначення рівня підготовки студентів, як тести, розв'язування ситуаційних задач, проведення індивідуального та фронтального усного опитування, реферування літератури, проведення психологічних досліджень, інтерпретація та аналіз їх результатів тощо.

Оцінювання самостійної роботи. Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення модуля. Форма проведення підсумкового модульного контролю має бути стандартизованою і включати контроль теоретичної та практичної підготовки із застосуванням видів об'єктивного (стандартизованого) контролю (тестових завдань, клінічних задач).

До підсумкового модульного контролю допускаються студенти, які відвідали усі передбачені навчальною програмою з дисципліни лекції, практичні заняття, виконали індивідуальну роботу та одержали на них позитивні оцінки («5», «4», «3»), а також при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою та при вивченні модуля набрали не менше 80 балів.

Студенту, який з поважних чи без поважних причин мав пропуски навчальних занять, дозволяється відпрацювати академічну заборгованість до певного визначеного терміну. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент під час складання підсумкового модульного контролю, становить 80. Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 50 балів.

Висновки

На основі теоретичного аналізу та практичних напрацювань нам вдалося узагальнити та систематизувати підходи до вивчення проблеми викладання навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза». Встановлено, що на сучасному етапі освітнього процесу викладання навчальної дисципліни «Медична та психологічна експертиза» є новою, важливою і складною задачею, яку необхідно комплексно вирішувати та удосконалювати використовуючи різні методи навчання.

3. Марчак В. Я. Використання спеціальних психологічних знань у досудовому слідстві. Чернівці: Рута, 2005. 152 с.

4. Bosenko A., Orlik N., Palschkova I. Dynamics of functional capabilities of girls aged 17–22 years old with different vegetative status during the ovarian-menstrual cycle. *Georgian Medical News*. 2019. 9 (294). P. 27–31. URL: <http://www.geomednews.org/shared/issues/med294.pdf> (дата звернення: 03.07.2020).

5. Wynter L., Burgess A., Kalman E., Heron J. E., Bleasel J. Medical students: what educational resources are they using? *BMC Med Educ.* 2019. 19 (1), 36. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1462-9>

References

1. Bosenko, A., Orlik, N., & Palschkova, I. (2019). Dynamics of functional capabilities of girls aged 17–22 years old with different vegetative status during the ovarian-menstrual cycle. *Georgian Medical News*, 9 (294), 27–31. Retrieved from <http://www.geomednews.org/shared/issues/med294.pdf> [in English].

2. Maksymenko, S. D., Koval, I. A., Maksymenko, K. S., Panuchak, M. V. (2008). *Medychna psykholohiia [Medical Psychology]*. S. D. Maksymenka (Eds.). Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].

3. Marchak, V. Ya. (2005). *Vykorystannia spetsialnykh psykholohichnykh znan u dosudovomu slidstvi [Use of special psychological knowledge in pre-trial investigation]*. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].

4. Vitenko, I. S., Vitenko, T. I. (2011). *Osnovy psykholohii: Pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladiv III – IV rivniv akredytatsii [Fundamentals of psychology: A textbook for students of higher medical educational institutions of III - IV levels of accreditation]*. Vinnytsia [in Ukrainian].

5. Wynter, L., Burgess, A., Kalman, E., Heron, J. E., Bleasel, J. (2019). Medical students: what educational resources are they using? *BMC Med Educ.*, 19 (1), 36. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1462-9> [in English].

Olha Yurtsenyuk,

*PhD (Candidate of Medical Sciences), associate professor,
Department of Nervous Diseases, Psychiatry and Medical Psychology,
Bukovynian State Medical University,
2, Teatralna Square, Chernivtsi, Ukraine*

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE TEACHING OF THE DISCIPLINE "MEDICAL AND PSYCHOLOGICAL EXAMINATION"

The discipline "Medical and psychological examination" was created in order to obtain more in-depth professional knowledge and competencies in such an applied field of clinical psychology as expert activity. Among the tasks solved by a clinical psychologist in health care, one of the main is his/her participation in various types of examinations. The purpose of this article is to highlight the features of the methodology of teaching a new discipline "Medical and psychological examination". To achieve this goal, the tasks were formed: to identify topical issues of this discipline, to establish and describe the content of competencies and expected results. Important tasks of studying medical and psychological examination are: mastering by students of practical skills and abilities used in medical and psychological examination; consolidation of skills of practical implementation of skills on preparation of the materials necessary for the substantiation of the description of the conclusion of medical and psychological examinations; the ability to draw up an expert opinion, following the rules of the sequence of registration. It is established that the subject "Medical and psychological examination" lays the foundations for students to study psychiatry, narcology and other clinical disciplines, and provides for the integration of teaching with these disciplines; provides the formation of skills to apply knowledge of medical and psychological expertise in the process of further training and professional activities; lays the foundations of a doctor's knowledge of the psychology of a sick person, prevention of mental disorders in the process of life and in various diseases, medical and psychological examination of patients. Based on theoretical analysis and practical developments, we were able to generalize and systematize approaches to studying the problem of teaching the discipline "Medical and psychological examination". It is established that at the present stage of the educational process of teaching the discipline "Medical and psychological examination" is a new, important and complex task that must be comprehensively solved and improved using different teaching methods.

Keywords: medicine, psychology, examination, students, competencies, pathopsychology.

Подано до редакції 10.06.2021